

МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ»

Жалюк С.М.

Командування Повітряних Сил Збройних Сил України

Гібридна війна, розв'язана Російською Федерацією на Сході України, крім того, що видозмінила саму суть класичної війни, спонукала здійснювати пошук нових шляхів, способів, форм та методів забезпечити готовність особового складу Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням.

Крім, звичних та відомих негативних психологічних факторів, що пов'язані з війною, основними психологічними факторами на початку ведення Російською Федерацією «гібридної війни», стали негативне, а інколи вороже, ставлення населення окремих районів Донецької та Луганської областей до військовослужбовців Збройних Сил України, наявність невирішених державою в правовому полі соціальних проблем мобілізованих військовослужбовців, загибель або важке поранення товаришів (співслужбовців) «в мирний час», повне домінування російської пропаганди в електронних засобах інформації (телебачення, радіо) на території проведення АТО, низька підготовка та недовіра особового складу щодо ефективності дій керівництва держави, командування Збройних Сил України, військової частини, підрозділу, групи тощо.

Необхідність забезпечення психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань, в першу чергу тих, які призвані за мобілізацією та мають низький рівень професійної підготовки, які виявилися неготовими до жорстоких та нетрадиційних умов та способів ведення війни, потребували проведення широкого спектру заходів психологічної підтримки особового складу.

Наявність недостатнього рівня підготовки командирів, офіцерів по роботі з особовим складом (особливо тих, які призвані за мобілізацією), відсутність напрацьованих чітких правил та норм щодо дій військовослужбовців у ситуаціях, що склалися, необхідність підтримання високого морально-психологічного стану особового складу спонукали до прийняття рішення Генеральним штабом Збройних Сил України про створення та застосування позаштатних груп психологічної підтримки, які склалися в першу чергу з досвідчених офіцерів органів морально-психологічного забезпечення, цивільних психологів, які мають практичний досвід проведення психологічної роботи.

Застосування груп психологічної підтримки започаткував новий етап розвитку психологічної служби у Збройних Силах України, дав можливість удосконалити її структуру, визначити основний зміст та складові, визначити

систему психологічного забезпечення, використовувати найбільш ефективні методи та форми в залежності від ситуації, що складається.

Здійснення психологічної підтримки особового складу, постійний супровід його професійної діяльності забезпечували підвищення його психологічної готовності та психологічної здатності протистояти негативним психологічним факторам бойової діяльності.

Психологічна підтримка військовослужбовців – це визначена дія на військовослужбовця з метою забезпечення його діяльності, перекладу суб'єктивних переживань, супроводжуючих її, з негативного в позитивний аспект, внаслідок чого очікується підвищення ефективності діяльності.

Суб'єктами здійснення заходів психологічної підтримки у Повітряних Силах Збройних Сил України є командири (начальники), офіцери структур морально-психологічного забезпечення, спеціально створені позаштатні високомобільні групи внутрішніх комунікацій тощо.

Психологічна готовність – одна зі складових загальної готовності до дії, що визначається психологічними чинниками. Психологічна готовність людини (військовослужбовця) особливо до успішних дій в небезпечній, несподіваній ситуації складається з його особистісних особливостей, рівня підготовленості, повноти інформації, наявності часу і засобів для ліквідації непередбаченої ситуації, наявності інформації про ефективність рішень, що приймаються.

Забезпечення нормалізації стану військовослужбовця, а саме приведення його зміненого функціонального стану до нормального рівня, здійснюється на основі управління його станом і є необхідним елементом психологічної підтримки діяльності військовослужбовця в екстремальних умовах, психопрофілактики і психогієни стресу.

Основними прийомами, що використовуються в процесі психологічної підтримки військовослужбовців, є:

- спеціальним чином організована підказка;
- психічна саморегуляція;
- управління функціональним станом військовослужбовця тощо.

Формами психологічної підтримки військовослужбовців можна визначити такі:

- психологічна діагностика;
- психологічна регуляція та саморегуляція;
- опосередкований вплив на особистість військовослужбовців через відповідно спрямовану роботу з їх сім'ями (близькими);
- психологічне консультування;
- психологічна просвіта особового складу.

При цьому застосовуються індивідуальна та групова форми роботи з особовим складом.

Методи психологічного підтримки професійної діяльності особового складу поділяються на:

– організаційні – планування, контроль за виконанням вимог, надання рекомендацій, підтримання сприятливих умов;

– емпіричні – включене та невключене спостереження, діагностування, психологічна вправа (психотренінг), емоційно-вольова регуляція та саморегуляція, інформування, опитування, індивідуальна бесіда, переконання, навіювання, позитивний приклад, засудження, заохочення, подяка;

– опрацювання даних – аналіз отриманої інформації;

– інтерпретаційні – інтерпретація отриманих результатів.

Діяльність військовослужбовців у бойовій обстановці постійно насичена емоційними переживаннями. Вплив на психіку людини на війні здійснюється безліччю чинників. Військовослужбовців випробовує під час бою фізіологічний, емоційний і соціальний стрес.

Найбільш характерною психологічною рисою бойової обстановки є постійна загроза життю військовослужбовця. В умовах цієї загрози він вимушений діяти і, цілком природно, постійно реагує на неї. Ця реакція проявляється через почуття страху, що повторюється. Усе це, за певних умов, може зломити психічний опір організму, привести до емоційного зриву.

Відомо також, що якщо стресові умови впливають на військовослужбовця тривалий час його перебування у бойовій обстановці, то у нього може виникнути психологічне виснаження. Постійна напруга накопичується на основі страху смерті і інстинкту самозбереження. Почуття страху у бою є природним для будь-якої людини. Переживання страху є нормальною реакцією людини на чинники, що його викликають.

Емоційна напруженість, під якою розуміється психічний стан, що характеризується тимчасовим зниженням психічних і психомоторних функцій, пониженням професійної працездатності і що відчутно позначається на поведінці людей у бою.

Організаційно проведення психологічної підтримки можна поділити на декілька етапів: напередодні виконання завдання, в ході бою, після його завершення

В залежності від наявності факторів, що обумовлюють бойову обстановку коригується система психологічної підтримки, використовуються ті чи інші методи, форми та прийоми.

Сучасний стан розвитку Збройних Сил України, продовження війни на Донбасі, залучення військових частин та підрозділів до проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей не в повній мірі дозволив вирішити проблемні питання здійснення ефективної психологічної підтримки військовослужбовців.

Низький рівень патріотизму серед молоді, її психологічна неготовність до захисту своєї Батьківщини у складі Збройних Сил та інших військових формувань, відсутність постійного взаємозв'язку навчальних закладів з військовими частинами щодо здійснення підготовки молоді до захисту територіальної цілісності та суверенітету України в системі навчально-освітньої діяльності, мають негативний вплив на якість та ефективність

психологічної підтримки військових підрозділів, збільшують час та терміни забезпечення психологічної готовності військовослужбовців до виконання бойових завдань.

Стаття 65 Конституції України визначає, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, є обов'язком громадян України.

Зміст цієї статті Конституції України передбачає функціонування загальнодержавної системи військово-патріотичного та національно-патріотичного виховання молоді, здійснення державними, комунальними та іншими закладами освіти в системі освітньо-професійної діяльності підготовки студентської молоді до виконання військового обов'язку для захисту держави від зовнішнього ворогу, його професійну та психологічну підготовку.

Таким чином, нинішнє функціонування української держави в перманентній війні на Донбасі, постійне здійснення агресором проти України та українського населення ворожих дій у політичному, економічному, інформаційному, військовому та інших сферах діяльності держави та суспільства, вимагають всіх громадян бути завжди готовими до захисту своєї держави.

Виходячи з цього, можливими шляхами вирішення проблемних питань психологічної підтримки військовослужбовців вбачаються:

професійна та психологічна підготовка молоді до захисту Батьківщини в системі освітньо-професійної діяльності в закладах освіти України;

підняття національно-патріотичного духу серед молоді через проведення чітко структуризованої та гармонічної системи національно-патріотичного виховання у вищих навчальних закладах із залученням представників Збройних Сил та інших військових формувань України, громадських організації військово-патріотичного спрямування;

організація постійного взаємозв'язку військовослужбовця та колективу навчального закладу, в якому він навчався, в забезпеченні його психологічної підтримки.

Спільними зусиллями держави, Збройних Сил України, навчальних закладів України, громадських організацій система національно-патріотичного виховання вийде на новий щабель розвитку, дасть можливість очікувати в лавах Збройних Сил України, які захищають незалежність та територіальну цілісність України, патріотично налаштованих, психологічно підготовлених молодих людей здатних виконати будь-яке завдання в умовах бойової обстановки; забезпечити підготовку висококваліфікованих спеціалістів психологічної служби, готових надати якісну та ефективну підтримку кожному воїну.